

Vijftig jaar imkerervaring en toch gefopt door de bijen

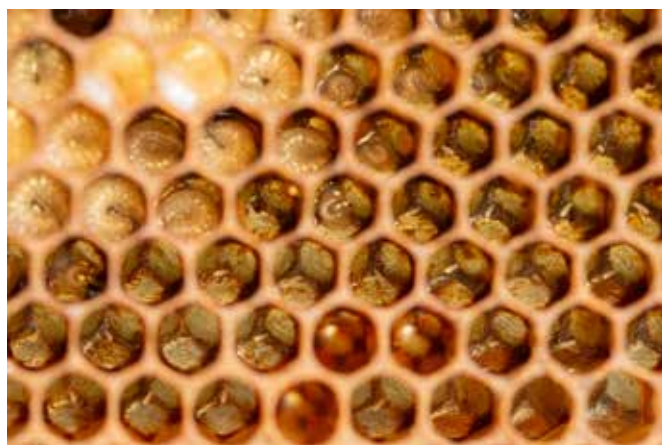
Tekst Chrys Charpentier

Een verontrustend telefoontje naar onze secretaris van het Netwerk Bijengezondheid Nederland (NBN)* was de aanleiding voor mij om op bezoek te gaan bij een imkerij met problemen. Twee bijenmonsters zijn op 30 mei ontvangen en het begeleidende gesprek vermeldde een paar opmerkelijke dingen. Kort samengevat, de laatste week veel dode bijen voor alle acht kasten, onrustige bijen, op 30 mei geen broed meer te zien en alle koninginnen dood of in ieder geval niet te vinden. Reden genoeg om poolshoogte te gaan nemen.

Op 1 juni ontvangt de imker mij op de stand. Wat direct opvalt is de compacte opstelling van de kasten en de nette omgeving. Ongeveer twee weken daarvoor was er direct voor de bijenkasten een groot worteldoek gelegd tussen de fruitbomen. Hierop waren inderdaad veel dode bijen te zien en toen ik beter keek zag ik zelfs een dode (jonge!) koningin. Mijn vraag was dan ook direct of ze gezwerm hadden. Inderdaad, twee zwermen op 26 mei (beide geschept). Er waren ook twee broedafleggers gemaakt, maar hier werden geen doppen getrokken. Dus op de stand stonden vier moedervolken twee zwermen en twee afleggers. In totaal acht kasten met een bijenvolk.

Wat is hier aan de hand?

Eerst het probleem van veel dode bijen. Wat is veel? In een volk van 40.000 bijen sterven er ongeveer 1000 per dag. De sterfte bij vier grote volken is dus nog normaal bij 4000 per dag. Veel daarvan sterven in het veld. Een gedeelte zal in de kast of vlakbij sterven. Veel probleemgevallen sterven in de kast en worden door de bijen vlakbij gedumpt. Al deze sterfgevallen waren ineens zichtbaar door het worteldoek wat kort tevoren was gelegd. Van dit doek was ook het (verzamel) monster genomen voor onderzoek. Dit monster was dus ook niet representatief voor de situatie in de volken, maar een selectie op de sterfte in die volken. Het zegt wel iets over aanwezigheid van virussen en parasieten van bijen in het volk, maar niet over de ernst hiervan. De volken zelf zagen er gezond uit.

Cellen met eitjes en links boven larven. Foto Abe Maaijen

Dan de totale afwezigheid van broed en koninginnen. Bij een zeer nauwkeurig onderzoek van de volken bleken er in vier volken toch enkele eitjes aanwezig te zijn. Deze vier en nog twee andere volken waren erg tevreden en aan het halen. Dus toch een (jonge)koningin die we niet gezien hebben. Twee volken waren onrustig, huilerig van geluid en waarschijnlijk moerloos. Daarbij het feit van de dode jonge koningin op het worteldoek wijst er op dat er tuteurs en kwakers geweest zijn. De volgende conclusie is dan ook waarschijnlijk: De moedervolken hebben vroeger in mei al een voorzwerm gehad, die om een of andere reden gemist is. Tijdens het maken van de twee afleggers hadden de

Dode bijen op worteldoek. Foto Abe Maaijen

moedervolken al wel een jonge koningin maar waren er geen eitjes of jonge larven meer. Hierdoor is het hoofdvolk of de aflegger zonder koningin en open broed komen te zitten en dus hopeloos moerloos. De geschepte zwermen waren nazwermen met een jonge koningin. Eindconclusie: twee moerloze volken en zes volken met een jonge koningin die net wel of niet aan het leggen is.

Onderzoek

De twee ingeleverde monsters met dode bijen zijn onderzocht. Mijn collega, die het onderzoek heeft uitgevoerd, was zeer ongerust over de toekomst van deze bijenvolken. Van de onderzochte bijen was nog niet de helft normaal van grootte. Er zaten zelfs een flink aantal dwergbijen bij. Er waren ook een aantal getrokken poppen met misvormde vleugels. Daarnaast vielen een paar kale, zwarte bijen op. Ik had zelf toevallig in een van de kasten een trillende, kale bij gezien, met de vleugels in K-stand, die door andere bijen werd lastiggevalen. Bij de K-stand zijn de voorvleugel en de achtervleugel, die met een soort haakjes aan elkaar zijn bevestigd, losgekoppeld waardoor de vleugels in een soort K komen te staan. Als dit een monster van een dood volk was geweest, dan was de conclusie duidelijk, maar deze volken leefden nog. Dit monster bestond alleen uit het kleine deel van de dode bijen die in het volk zijn gestorven en geeft een vertekend beeld van de ernst van de problemen. Dit neemt niet weg dat er hier sprake is van een stevige varroa-infectie met DWV (Deformed Wing Virus, verkreukelde vleugelvirus). Waarschijnlijk is ook CBPV (Chronisch Bijen Paralyse Virus)* latent aanwezig.

De adviezen

Dat was in dit geval voor de directe oplossing makkelijk, namelijk:

- 1) De twee moerloze volken van eitjes of koningin voorzien.
- 2) Voordat het nieuwe broed gesloten wordt met oxaalzuur behandelen nadat de oogstbare honing is afgenomen. Hiermee wordt de varroainfectie flink teruggedrongen en daarmee ook de DWV problemen.
- 3) Het huidige varroa-management nog een keer goed onder de loep nemen.
- 4) Voor CBPV is dit wat lastiger omdat het niet gelieerd is aan Varroa. Dit virus zien we vaak na een periode waarin

de bijen thuis dicht op elkaar hebben gezeten, zoals bij slechtweertperiode of een plotse drachtvermindering. Honigdauwdracht kan ook een trigger zijn. Verder zien we in bepaalde koninginnenlijnen verhoogde gevoeligheid. De twee factoren zoals overbevolking en gevoelige koninginnen was op deze stand eigenlijk al opgelost door het zwermen en de nieuwe koninginnen.

Voor de preventie van deze situatie is het advies een stuk lastiger omdat dit de "bedrijfsvoering" betreft:

- 5) De imker heeft 50 jaar ervaring en heeft in de loop van de tijd zich deze manier van imkeren eigen gemaakt, aangepast aan zijn situatie. Dat wil zeggen weinig tot geen zwermcontrole, maar wel naar behoefte afleggers maken. De buurt heeft er geen problemen mee en belt hem als er een zwerm hangt. Deze meer natuurlijke vorm van imkeren heeft zeker zijn charmes. Maar zoals beschreven kunnen de bijen je op een bepaald moment nog behoorlijk foppen als je de zwerm situatie niet precies in beeld hebt.

** Het Netwerk Bijengezondheid Nederland is onlangs met de steun van Bijen@wur, het Imkeroverleg en de werkgroepen Bijengezondheid officieel van start gegaan. BijengezondheidsTeam Brabant (BTB) is een van deze werkgroepen.*

**Waarom CBPV en geen IAPV (of ABPV): Ten eerste hebben we het hier over waarschijnlijkheidsdiagnoses. We zullen nooit 100% zeker zijn, zelfs niet met een PCR. De symptomen waren niet ernstig en slechts bij een enkele volwassen bij te zien, wat eerder op CBPV wijst. IAPV en ABPV tasten alle leeftijden van de bijen aan en hebben in het algemeen een ernstig verloop. CBPV tast alleen de oudere vliegbijen zichtbaar aan. CBPV is niet Varroa gerelateerd zoals de andere verlamningsvirussen en komt vooral in het voorjaar voor. De andere, meer varroa gerelateerde virussen, zorgen pas later in het jaar voor problemen als de varroa druk toeneemt. We hebben met het BTB dit voorjaar duidelijk een sterk verhoogde incidentie gezien van CBPV, wat hier deze diagnose ook waarschijnlijker maakt. IAPV komt in Nederland waarschijnlijk wel voor maar wordt zelden gezien cq gediagnosticeerd. Data hiervoor ontbreken echter. In 2021 was het in België nog niet gevonden.*

